

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СТІЙКОСТІ У СКЛАДНИХ УМОВАХ

Артем УШАКОВ,

*студент 2-го курсу групи 726 ю
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний
інститут», м. Харків, Україна
artemushakov23112004@gmail.com*

Науковий керівник: *канд. юрид. наук, професор
Шинкаренко І. Р.*

У сучасному світі, коли суспільство зазнає надзвичайних ситуацій та викликів, важливо мати стійке законодавство, яке забезпечує правову надійність та стабільність. Поняття стійкості у законодавстві відіграє важливу роль у забезпеченні правової держави та збереженні правового порядку навіть у найскладніших умовах.

У означеному випадку законодавство необхідно розглядати як систему. Сучасна наука розглядає стійкість систем, як якість, що дозволяє системі витримувати зміни параметрів зовнішнього середовища, відмінні від розрахункових. Система організм, або проект може бути названо «стійким», якщо він в змозі впоратися з варіаціями (іноді непередбачуваними) в операційному середовищі з мінімальними: збитком, зміною або втратою функціональності [1].

Важливе значення щодо стійкості законодавства має концепція стійкого розвитку, що вперше була наведена у доповіді Брундтланда «Наше спільне майбутнє» Світової комісії з навколишнього середовища та розвитку. У доповіді сформовані Основні принципи досягнення сталого розвитку:

1. Сталий розвиток повинен стати центральним керівним принципом ООН, урядів, приватних установ, організацій і підприємств.

2. В основі сталого розвитку стоїть ощадне відношення до наявних глобальних ресурсів та екологічного потенціалу і відтворення довкілля, які ще зазнають руйнування та надмірної експлуатації.

3. Хоча вирішення нагальних екологічних проблем має важливе значення, стратегія їх завчасного запобігання є найбільш ефективним і економічним засобом досягнення екологічної безпеки розвитку.

4. Найважливіші цілі політики в області довкілля повинні включати збереження миру, активізацію економічного росту, зміну його якості, вирішення проблем бідності, задоволення нагальних потреб людей, демографічних проблем, збереження та зміцнення природно-ресурсної бази, переорієнтації технології та врахування факторів ризику, а також комплексного підходу до питань довкілля та економіки у процесі прийняття рішень.

5. Справедливий розподіл затрат на охорону довкілля і вигоди економічного розвитку між країнами і всередині країн, а також між

сьогоднішнім і майбутнім поколінням є одним з ключових факторів в досягненні сталого розвитку [2, с.41].

Розглядаючи законодавство як складну систему метою якої є забезпечення суспільства від загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, а також думки безпекознавців щодо стійкості складних систем, можливо констатувати, що вона проявляється у здатності: поглинати негативні впливи та порушення цілісності для збереження або повернення до стану рівноваги; швидко відновлювати стан рівноваги після змін у середовищі, негативних впливів; ефективно протидіяти негативним впливам завдяки пристосуванню до їх дії, у т. ч. переходу до нового стану рівноваги [3, с. 31-32].

З означеного та враховуючи думки І.В Суходубова щодо що законодавство повинно бути відповідними потребам суспільства, а також враховувати зміни в економічних, соціальних та політичних умовах. Як наслідок - гнучкість та адаптивність законодавчої системи є важливими факторами для забезпечення стійкості законодавства [4, с. 98-101].

Умови, які можуть бути вважаються складними, можуть включати кризові ситуації, надзвичайні події, воєнний стан або інші обставини, що порушують звичайний порядок речей. В таких умовах особливо важливо забезпечити стабільність законодавства та його ефективність для забезпечення прав і свобод громадян, збереження громадського порядку та функціонування державних інституцій.

Стійкість законодавства вимагає також застосування принципів прогнозованості, прозорості та консистентності. Прогнозованість означає, що громадяни мають змогу передбачити наслідки своїх дій відповідно до чинного законодавства. Прозорість включає доступність та зрозумілість законів для всіх громадян. Консистентність передбачає узгодженість та послідовність законодавчих актів усередині системи права.

Поняття стійкості у законодавстві також включає в себе відповідальність за виконання та дотримання законів. Законодавство має бути ефективним та здатним забезпечувати справедливість та правову відповідальність. Це включає в себе забезпечення механізмів контролю та нагляду за дотриманням законів, а також належне карання за порушення правил.

Інші властивості стійкості законодавства та важливі аспекти забезпечення правової стабільності та надійності у непередбачуваних ситуаціях вивчалися [5-9].

Отже, поняття стійкості у законодавстві під час складних умов включає системність, гнучкість, прогнозованість, прозорість та консистентність законів, а також відповідальність за їх виконання. Враховуючи наукові дослідження та практику, важливо розвивати законодавство, що відповідає потребам суспільства та забезпечує правову надійність у будь-яких умовах.

Однією з умов ефективності законодавства є принцип стабільності, що реалізується не у властивості *«стримувати модернізаційні процеси у сфері нормотворчості, а забезпечувати їхню послідовність, виваженість та передбачуваність»* [10, с. 138-142].

Особливо це реалізуються у сфері кримінального та кримінально-процесуального законодавства після початку повномасштабної агресії РФ 24 лютого 2022 року. Вимоги воєнного періоду вимагали модернізації

законодавства відповідно до необхідності формування ефективної моделі законодавчого забезпечення національної та громадської безпеки в умовах бойових дій. Під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну ухвалено 19 окремих законів, якими внесено зміни до Кримінального кодексу та інших законодавчих актів»[11; 12].

Враховуючі політику модернізації законодавства під час зброєної агресії РФ та думки науковців, можемо дійти висновку, що формування моделі стійкості законодавства в умовах військового стану базується на низці правових засад, які гарантують збереження правової держави навіть в найскладніших ситуаціях. Основними засадами є:

1. Конституційна легітимність: Незважаючи на військовий стан, установлення режиму обмежень і особливих правил повинно відповідати конституційним нормам та процедурам. Це забезпечує законність дій органів влади та обмежує можливість надмірного вживання силових засобів.

Конституційна легітимність вводу військового стану в Україні підтверджується також законом "Про військовий стан". Цей закон визначає правові основи введення та дії військового стану, встановлює порядок обмеження прав і свобод громадян, а також регламентує повноваження органів влади та правоохоронних органів у цей період. Зокрема, він встановлює процедури прийняття рішень, нагляду та контролю за діями владних структур під час воєнного стану.

2. Регулююча роль закону: Закони, прийняті перед введенням військового стану, залишаються діючими, якщо вони не суперечать новим обставинам. Введення військового стану не повинно призводити до загального порушення правового ладу, і законодавство залишається основним інструментом регулювання відносин.

3. Дотримання міжнародних зобов'язань: У складних умовах важливо забезпечити виконання міжнародних зобов'язань держави, незалежно від військового стану. Захист прав людини, гуманітарне право та інші норми міжнародного права повинні залишатися пріоритетом навіть у надзвичайних обставинах.

Українське законодавство також передбачає виконання міжнародних зобов'язань навіть у надзвичайних обставинах. Захист прав людини та забезпечення виконання норм міжнародного права є пріоритетом під час військового стану. Зокрема, Україна є стороною таких міжнародних угод, як Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них, які встановлюють стандарти гуманітарного права під час воєнних конфліктів. Дотримання цих норм є обов'язковим для України, навіть у період військового стану.

4. Забезпечення прозорості та відповідальності: У військовому стані особливо важливо забезпечити прозорість прийняття рішень та контроль за діями владних структур. Це включає передбачення механізмів нагляду, забезпечення доступу до інформації та можливість оскарження незаконних дій.

5. Збереження принципу пропорційності: Застосування заходів військового стану повинно бути пропорційним загрозі, що становиться

підставою для його введення. Необхідно уникати надмірного використання силових засобів та заходів, які могли б порушити права і свободи громадян.

6. Тимчасовість: Військовий стан є тимчасовим заходом, спрямованим на подолання надзвичайної ситуації. Його тривалість повинна бути обмеженою, а обмеження прав та свобод громадян - необхідними і пропорційними до військової загрози.

7. Захист прав людини: Незважаючи на військовий стан, основні права людини повинні бути захищені. Заборона на прояви насильства, наруги та тортур, а також забезпечення права на життя, свободу думки, віросповідання та інші конституційні свободи є невід'ємною складовою моделі стійкості законодавства в умовах військового стану.

Враховуючі праці науковців [13, с. 48-55; 14, с. 59-68.] щодо технологія модернізації законодавства з метою формування його стійкості в умовах мінливої складної обстановки та бойових дій, повинна спиратися на наступний алгоритм законотворчої діяльності: визначення переліку законодавчих актів, які потребують внесення до них відповідних змін, доповнень, а також тих, що потребують розробки; встановлення регулятивної значущості таких актів і пріоритетності їх підготовки; визначення структури і змісту кожного з цих актів; визначення кола розробників законодавчих актів та термінів їх підготовки.

Список використаних джерел:

1. Стійкість систем URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%>.
2. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.
3. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. – Київ : НІСД, 2022. – 532 с. с. 31-32. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-03/reznikova-ukraineresilience2022_02.pdf
4. Суходубова І.В. Стабільність і динамізм законодавства: поняття, співвідношення, засоби забезпечення : монографія /наук. ред. О. В. Петришин. Х.: Право, 2016. – 228 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2016/Suhodubova_2016.pdf.
5. Тимошенко В.М. Теорія права: підручник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2015. 684 с.
6. Бабак І.В., Головка О.В. Стійкість законодавства: теоретичні аспекти та практичне значення. *Право України*. 2016. № 1. С. 11-17.
7. Ковальчук О.М. Принцип правової визначеності в українському законодавстві // Проблеми законності. 2018. Вип. 141.С. 69-75.
8. Поліщук О.В. Пропорційність санкцій у кримінальному праві України. *Право України*. 2019. № 1. С. 21-29.
9. Лісовський В.М. Захист прав людини та громадянина в умовах інформаційного суспільства. *Право України*. 2017. № 2. С. 13-18.
10. Браславський Р. Принцип стабільності та його місце в нормотворчій діяльності у сфері оподаткування. *Фінанси і право*. 2017. №11. С. 138-142.
11. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131(із змінами та доповненнями на 24.04.23 р.).
12. Шинкаренко І. Р., Спіцина Г. О. Склади окремих кримінальних правопорушень відповідно умов особливого та воєнного періодів, бойових дій. Харків: «Факт», 2022. – 64 с.
13. Шинкаренко І.Р. Напрямки удосконалення законодавчого регулювання оперативно – розшукової діяльності національної поліції. *Науковий журнал «Придніпровський правничий часопис»*. – 2016. - №1 с.- 48-55.
14. Шинкаренко І.І., Захаров В.П. Питання убезпечення об'єктів та суб'єктів інфраструктури авіаційно-космічної галузі України . *Пропілеї права та безпеки: наук. журнал / Ред. кол. Н. Є. Філіпенко, Г. О. Спіцина, І. Р. Шинкаренко, та ін.*, 2022. №. 1. с. 59-68.